

Hašiř a kuřata

7. 3 2015, Ifrane

Ráno vstávám v 7 hodin a pokračuji v cestě na Fes. U silnice kupuji med, 2 kila asi za 150 Kč. Při nákupu medu od chudého berbera proběhne incident s vojáky. Ještě než u nás zastaví, tak mi prodejce strčí sklenici medu pod auto, aby nebyla vidět. Vojáci skopnou jeho stoleček do škarpy a patrně mu vyhrožují. Snažím se protestovat, ale než stačím zasáhnout a pohrozit jim novinářskou průkazkou, tak vojáci naskáčou do auta a odjedou.

Přijíždím do Fesu asi ve 12 00 h. Na ulici potkávám Mohameda, studenta techniky. Bere mě do domu rodičů, kde mě seznamuje se svoji šestnáctiletou sestrou. Dostávám najíst, pak zvu Mohameda na kávu. Doprovází mě do Mediny. Je úchvatná, starobylá, na několika návrších. Stíněné uličky, někdy pouze 1 metr široké, prodejci všeho. Století staré mešity, školy, internáty, koželužna prošlapané dlaždice, ohmatané stěny. Lidé nejsou agresivní, jako v Marakeshi. Po prohlídce města jedu ještě 50 kilometrů na sever. Na přespání nacházím místo blízko ovčí farmy.

8. 3. 2015, sever Maroka

Zase hory, zelená úrodná údolí. Jedu pomalu. Předemnou zastavuje auto a řidič naznačuje, abych také zastavil. Ptá se, jestli nechci na čaj a snídani. Souhlasím. Přijíždíme k velkému novému domu. Před domem je zaparkovaný mercedes. Vítá nás majitel a ženy hned přináší snídani, smažená vajíčka, chléb a olivový olej. Dáváme se do řeči a prý jestli si nedám trochu hašiře. S díky odmítám. Douar, majitel domu přede mě po chvíli postaví na stůl asi dvoukilový pytel hašiře vlastní výroby a té nejlepší kvality a prý jestli chci, mohu si to vzít na zkoušku s sebou. Kamarád z Německa si vždy odveze padesát kilo a Němci jsou údajně velmi spokojeni. Snažím se Douarovi vysvětlit, že by se asi hašiř dal prodat, ale že nemám ty správné konexe na takovou akci. Dostanu ještě nabídku vzít s sebou 10 kilo za sníženou cenu. 1 kilo vychází na 15 000 Kč. Nejsem drogový dealer, abych odhadl výnos celé transakce. Jdeme ale na prohlídku domu. V prvním patře, které není zařízené jsem napočítal osm pytlů marihuany. Jenže pytle jsou asi 180 cm vysoké a v průměru mají tak 140 cm. V některých se peleší slepice. Ahmed, kamarád Douara hrábne do jednoho z pytlů, rozevře dlan, vyfoukne lístky a hrst semínek si hodí do pusy. Chvilí poslouchám chroupání jeho zkažených zubů, než

obsah spolkně. Pak jdeme na terasu domu. Douar se slastně rozhédne do údolí. „Podívej na ta úrodná pole, všude olivy a marihuana. Tam vlevo, kousek dál, vpravo, všude roste ta nejlepší tráva. A ty jsi náš host a ty tady zůstat 1 měsíc. Rozumíš?“ Odmítám a lžu, že mám trajekt následující den. „A Jan ty jsi ženatý?“ Říkám, že ne. Douarovi se rozzáří oči. „No to není problém, ženu najdeme a dnes večer oslavíme. Vidíš ta kuřata?“ A ukáže na zahrádku pod námi, kde skutečně pilně hrabou pěkná kuřátka. Douar udělá významně imaginární řez nožem pod krkem. „Žena bude a kuřata“. Pak se zamyslí a ukáže na kopec nad námi, kde se pyšně k nebi vypíná opravená mešita. „A tam budeš chodit, budeš muslim, jako my, no a pak uděláme...“ A pohybem ruky naznačí stříhnutí nůžkami před mým rozkrokem. Trochu se vyděsím a intuitivně ucuknu. Ptám se : „vy jste jako (nevím jak se řekne obřízka), jako tu kůžičku nemáte? Douar přikyvuje: „nemáme, nemáme, ale neboj, já jít s tebou, dáš si whisky“. Pak mě poplácá po zádech, jako že je vše domluveno. Abych ho trochu odradil, tak podotknu, že chci k té ženě také velkou plantáž s olivovníky. „Jo, jo, to je jasný, podívej, to je moje, to je tatínka, strýčka, dědečka, ukazuje na úrodná pole. My ti dáme, aby jsi uživil ženu a měl pěknou plantáž marihuany. Tu nejlepší, jako máme my.“ Scházím mezi pytle marihuany, Douar něco štrachá v koutě. „Ty chceš olej, fíky?“ Říkám, že trochu. Dostávám 10 litrů olivového oleje a 12 kilogramů fíků. „A ty přijet na měsíc a být tady a teď odpočívej.“ A Douar se slastně natáhne v jedenáct hodin dopoledne na gauč. Po odpočinku jdeme k autu a Douar se mě ještě jednou snaží přemlouvat, abych si ten hašiř vzal a vyzkoušel tak nové drogové stezky do střední Evropy. Odmítám. Loučíme se a já pokračuji dále na sever ke Středozevnímu moři. Po cestě na mne mává spousta dalších Douarů, ale již nezastavuji, příběh by se v malých obměnách opakoval.

Večer přijíždím na pláž kde mám v úmyslu přespat. Po chvíli přichází parta vojáků se samopaly a zakazují mi tento plán uskutečnit. Na moje dotazy a protesty dostávám odpověď, že se nacházím zrovna na jedné nejfrekventovanější drogové stezce. V noci sem prý z blízkých hor přijíždí v noci náklady hašiře, který se pak na lodích převáží do Španělska. Dělán velmi překvapeněho a odjíždím k nedaleké vojenské základně, kde v klidu přečkám noc.

„Chtěl jsem být generál, ale válka byla příliš krátká.“

To jsou slova Josefa K., bývalého příslušníka SS policie v Sudetech, který dnes žije se svou dcerou v Kostnici a u nějž Jan Vičar pracoval v dubnu 2012 jako pečovatel.

Z pobytu v Německu si umělec odnesl nejen zážitky, ale i deník se zápisky a kresbami, které přetavil do svého dalšího díla – monumentálních linorytů, inspirovaných životem Josefa K. Obsah linorytů, kombinovaných s dalšími technikami, je plný metafor a navazuje na umělcovy starší práce, jak je tomu například v díle „Chlapec a obraz“, inspirovaném lidovou písní. V tomto obraze se objevuje konflikt, související se starcovou zkušeností z druhé světové války a z bojů o Leningrad, z nichž se dostal domů kvůli omrzlinám na nohou. Hlavní postavou je tu však chlapec s bubínkem. Bubínek, symbol klučičích her na vojáčky, provází chlapce i v dalších dvou velkoformátových linorytech: v „Houpačce“ a „Bubínkovi“. Houpačka chlapce dostává mimo prostor a čas, umožňuje mu přechod z pevné země do prázdna a zároveň skok do vody pod sebou. Motiv přechodu z jednoho světa do druhého je pak naplněn rozvinut v obraze

„Převozníci (Hotel Melencolia).“

U „Převozníků“ se Vičar nechal inspirovat Dürerovou rytinou Melencolia I, která pomocí různých znaků a číslic odkazuje k planetě Saturn, symbolizující plynutí času, smrt a záhubu. Na Vičarově listě je vyobrazen žebřík, který nechybí ani u Dürera. Je to Jákobův žebřík, přechod mezi nebem a zemí, brána k Bohu a cesta, po které v Jákobově snu sestupovali a zase stoupali andělé. Z tohoto místa k Jákobovi promluvil Bůh. Převozníky obklopují ze všech stran černá slunce, spojovaná s árijskými kultury a rozvojem nacismu. Velký sluneční kotouč se nachází i na hradě Wewelsburg, který nechal rekonstruovat jako školicí středisko důstojníků SS říšský vůdce SS a šéf gestapa Heinrich Himmler. Rekonstrukce však nebyla nikdy dokončena, 31.3.1945 byla část hradu na Himmlerův příkaz zničena a sídlo se stalo na několik desetiletí symbolem zkázy. Jméno Josefa K. může vyvolávat asociace s Kafkovým slavným románem Proces, jehož tísnivá atmosféra vyzařuje i z Vičarových zápisků z pobytu v Kostnici. Zatímco románový Josef K. byl souzen za zločin, který mu nebyl nikdy sdělen a jehož si nebyl vědom, za který byl však nakonec i popraven, současný Josef K. se dobrovolně účastnil největšího vojenského konfliktu minulého století, svého jednání nikdy nelitoval a věří, že mu bude po smrti určeno místo v nebi. Jan Vičar však starce nesoudí; působí spíše jako svědek, zapisovatel jeho života, jež přetavuje do metafor grafiky, navazujících na jeho předchozí práce – tematicky i výtvarně. Figura je tu bohatě obestřena ornamentem, tištěný černobílý linoryt umělci nestačí, a tak jej dotváří pomocí štětce a barev. Umělcův výtvarný přednes tak přesahuje hranice grafiky a vstupuje do oblasti malby, jak tomu bylo i v dřívější tvorbě. Umělcova praxe vychází z poučení, jemuž se mu dostalo za dob studií, kdy byl na AVU žákem Františka Hodonského a jeho ateliéru krajinomalby, poté však ještě navštěvoval ateliér grafiky Jiřího Lindovského. Obě média tak dokáže propojit a grafiku, obor většinou drobných formátů paradoxně monumentalizovat.

Markéta Odehnalová, 2014

O chytrém Azízovi, Ahmedovi a Nouradinovi

březen, 2015, Maroko

Cestou z pouště jsem na konci února roku 2015 zamířil do Velkého Atlasu. Zasněžené vrcholky čtyřtisícovek jsem viděl již z velké dálky. Sjížděl jsem z Malého Atlasu dolů do údolí, které obě pohoří rozdělují. Hory přede mnou je možné překročit několika cestami, které mají různou obtížnost. Mému cíli byla nejbližší „silnice“, označena jako jedna z nejnebezpečnějších cest na světě. Silnice mírně přesahovala šířku mého auta a občas mizela v kamení a suti. Z nadmořské výšky 300 metrů, která byla v údolí, jsem serpentinami vystoupal za několik hodin do výšky asi 3000 metrů. Horský pas, který jsem překonal, byl pokryt sněhem. Sjížděl jsem do hlubokého údolí na druhé straně velehor. Cestu lemují vesnice uplácené z hlíny a přilepené ke skalním stěnám. Pod nimi je možné pěšinami sestoupit na úrodná terasovitá políčka a zahrady, kde zrovna kvetou broskvoně a mandlovníky. Procházím se vesnicemi a zahradami. Od místních obyvatel jsem obdarován kozím mlékem a mandlemi. Často jsem zván do příbytků muslimů, kde dostávám večeři. Na oplátku dávám dětem bonbony, pomeranče, sardinky a mužům cigarety.

Následujícího dne projíždím dlouhým údolím, abych se dostal co nejbližší k nejvyššímu vrcholu. Tím je Toubkal, který se tyčí do výšky 4 162 metrů. Dalším horským údolím jsem šel pěšky s batohem. Směr mi ukazovali pouze pasteveci mávnutím ruky někam k vrcholům hor. Cestu jsem nenašel. Po třech dnech jsem se vrátil k autu a odjel do Assni, horského města.

Na tržišti jsem nakoupil pomeranče, rajčata a banány – základ mojí stravy, kterou doplnuji olivovým olejem, medem, oříškovým máslem, datlovým sirupem a fíky. V okamžiku, kdy nastupuji do auta, tak vidím, že ke mně spěchají tři rozevrlé postavy: Azíz, Ahmed a Nouradin. „ahooj, dobrýyy den, jak máááš, my znááát Tvoje republika, Praha, Brno, Ústí, Bratislavááá. Naše konverzace pokračuje v lámané angličtině. Postupně se dozvím, že mládenci dělají příležitostně „jakési“ průvodce. Po přeslazeném mátovém čaji nastává čas na obchod. Přátelé dostávají pilník, smirkový papír, tričko, pojistky do auta a peníze. Přihazují rašpli, nechápu, proč jsem si ji bral, ale teď se hodí. Na oplátku dostávám šest zaručeně pravých stříbrných náramků. „A to máš jako dárky pro ženy“, dodává Azíz. Odvětim, že nemám ženy. Nouradin zavře oči, pak se podívá do nebe a praví: „Insalah, Jan, ty jedeš do hor a tam bydlíš Malika, sestra Azíze.“ Azíz zvažní a odvěti: „Jan a ona je beaucoup gazela“, a přitom roztáhne ruce, jak

může a naznačí tak proporce Maliky. „To myslíš tak asi“, odpovídám a vykreslím ve vzduchu obrys Boticelliho venuše. Je ale obtížné vysvětlovat berberům křivky Venuše. Azíz se mne s úsměvem zeptá „do you like fish?“ a udělá dvě rovnoběžné čáry rukou blízko sebe. Nemám rád fish, ale taky nemám rád boků, boků a roztáhnu ruce jak mohu. „Ale Jan, ona teď končí studia medicíny v Marakeshi“, dodává Ahmed. Teď zase já obrátím zasněžené oči k nebi. Představa krásné Maliky, snad ne příliš boků, boků, která má ordinaci praktické lékařky v Telči, by nebyla špatná. Já budu tvořit v ateliéru a Malika vydělávat peníze. Hmmm. Na cestu dostávám okopírovanou mapu velehor s popisem cesty do Imlilu, kde bych měl Maliku najít.

Po dvou dnech lyžování v nadmořské výšce 3 500 metrů na čtyřkilometrové neupravené sjezdovce, se rozhoduji k návštěvě Maliky. Vyrážím ráno za úsvitu, sníh křupe pod nohama, scházím dolů do údolí. Hygienu jsem v posledních dnech trochu zanedbával, mám tedy s sebou mýdlo a věci na převlečení. Za chvíli nacházím příhodný vodopád, který teče z vrcholu, na kterém jsem ještě minulý den lyžoval. Po velmi osvěžující koupeli pokračuji směrem na Imlil. Asi po pěti hodinách výstupů a sestupů potkávám tři starší ženy. Ptám se na Imlil a ony mi posunkovou řečí naznačí asi toto: dolů do údolí, nahoru na hřeben, dolů do údolí, nahoru a tam to je za tím třetím hřebenem. Odhaduji to asi na dva dny. Rozhoduji se vrátit k autu. Přicházím po setmění a druhý den opouštím horské štíty. Cesta vede opět do Assni. Na tržišti potkávám staré známé, kteří se ke mně o překot hrnou. „Tak co Jan, viděl jsi Maliku?“ Odpovídám, že ne, protože cesta netrvala 4 hodiny podle jejich propočtů, ale asi 60 hodin. Azíz: „Jan, ty máš auto a horským průsmekem se tam můžeme dostat za 1 hodinu a Malika nám aspon uvaří.“ Nakupuji tedy 1 kg hovězího a zeleninu. Azíz sedí na sedadle spolujezdce, Nouradin a Ahmed leží na mojí posteli. Jestliže silnice do Atlasu byla extrémně nebezpečná, tato stezka není značena ani jako silnice. Jedu na jedničku, občas s redukcí. Potkáváme nákladák naložený balíky slámy, na kterých sedí asi 15 lidí. Řidič gestikuluje, že bych mohl zajet k okraji srázu a on by pohodlně projel. Odmítám tento hazardní kousek a raději couvám 80 metrů, na místo, kde je možné se vyhnout.

Přijíždíme do Imlilu a ve dveřích domu, kam nás Azíz dovedl, nás vítá korpulentní žena s ušmudlaným dítětem. Chlapci dělají, jakoby nic. Azíz se ujme iniciativy a začne vařit. Sedíme venku na kozím chlívku s krásným výhledem na

hory. Obdivuji elektroinstalaci. Zásuvka vyrůstá odněkud z hloubky mohutného ořešáku a ten zase prorůstá kozím chlívkem. Aláh prostě uvedl věci na této krásné kozí terase v harmonii a soulad. Vůbec mu také nevadí, že tu večeří jeden bezvěrec a tři muslimové, kteří by si nejradši dali pivo a slivovici k večeři. Jsem ale trochu smutný, Malika tu není. Ptám se na ni. Ahmed mávne rukou k ženě řkouc : „Jan, ona je ale také Malika, do you like?“ „NO, I don't like“, odpovídám. Učím se tedy vařit místní specialitu tadjin. Cesta zpět do Assni probíhá v mlčení. Nouradin zve všechny k němu domů na čaj. Nepředloženě беру do ruky krásnou mosaznou misku, která je na stole. Poté jdeme zase na čaj k Azízovi a Nouradin přináší misku. Z rozhovoru vyplývá, že chtějí zaplatit za výlet. Odmítám, protože cíl a smysl naší cesty nebyl naplněn. Chlapci souhlasně přikyvuji a argumentují, že to nevěděli a že tam není signál, Takže nemohli zavolat. Azíz: „Jan, Nouradin se chce ženit a musí se jít představit rodině, přinést datle, fíky a dárek pro nevěstu. Musí si koupit nové slipy. Jan, moc by si to zasloužil, vždyť už měsíc nekouří hašiš.“ Odpovídám, že mu nemohu koupit nevěstu. Nevěsta podle postavení rodiny stojí 4000 - 20000 Dirhamů, tedy 8 - 40000 Kč. To není na evropské poměry tak mnoho. Kupuji tedy tepanou misku, jejíž cenu usmlouvám na třetinu. Chlapců se při čaji ptám na speciální kozí kůži, které se říká marokén a která se používá na vazby knih. Ahmed odejde a za chvíli se vrátí s čímisi, co odpudivě na dálku páchne a vítězoslavně mi kůži položí knohám, prý že to mám gratis k té misce. Odmítám dar, ale Nouradinovi radím, že si nemusí kupovat spodní prádlo, ale může si uvázat kozí kůži kolem boků a tak bude velmi originální. Všichni se smějeme. Odpoledne si hrají s Azízovou jedenáctiletou dcerou Sophií. Společně kreslíme. Pastelky a skicák ji nechám jako dárek. Na oplátku mi zatančí s černým šátkem. Večeříme další tadjin a pak se ukládám ke spánku v Azízově salonu, vyloženém několika vrstvami koberců. Ráno mě čeká další překvapení. Azíz : „Jan, ty jedeš do Marakeshe a já jsem dostal včera zprávu, že musím na pohřeb a z toho místa je do Marakeshe mnohem blíže. Jenže do toho místa je mnohem dále, než do Marakeshe z Assni. Svoluji k cestě na pohřeb a k mému údivu do auta nastupují ještě dvě Azízovy sestry. Všichni jsou svátečně a čistě oblečení. Azíz má bílou jelabu a je fešák, až na ty zkažené zuby. Loučíme se ve vesnici, kde se koná pohřeb. Azíz se nemůže nějak odpoutat, smutně se na mě dívá. Pocho-pím situaci. „Azízi ty nemáš peníze na zpáteční cestu, že?“ Azíz sklopí oči k zemi a přikyvuje. Dostává 100 Dirhamů. „ale Azízi do měsíce chci fotku Maliky a v bikinách.“ Azíz souhlasně přikyvuje, sice, že ty bikiny budou trochu problém, ale že se pokusí udělat nemožné.

PS: fotografii Maliky jsem do dnešního dne nedostal, jsem ale přesvědčen o tom, že až přijedu do Assni, tak Azíz s Nouradinem a Ahmedem vymyslí nějaký bláznivý výlet do hor.

Sadař

11. 1. 2011, Na nivách, Řásná

Jitko, píšu trochu ve spěchu Sadařovo poselství, protože chci ještě dnes stihnout poštačku v Řásné. Mezi moji chatičkou a civilizací jsou závěje sněhu, které musím na běžkách nebo pěšky překonat. Ruský sněžný skútr značky Buran (Bouře) se neosvědčil, doslova „žral“ jeden litr benzínu na jeden kilometr. Ovladatelnost tohoto třicet let starého pultunového stroje byla takřka nulová. Buran jezdil pořád rovně. Když jsem chtěl zatočit, tak bylo nutné zastavit, vepředu trhnout lyží příslušným směrem a z boku ještě Burana nakopnout, aby se srovnal. Při jízdě Buran mohutně burácel zahalen oblaky dýmu, a to, že přijíždí Bouře, jsem viděl na vyděšených tvářích běžkařů, které jsem potkával. Ještě jedna perla – Buranovi vzadu svítilo jasně červené koncové světlo, asi jako připomínka starých časů, nebo aby do něho zezadu při jízdě krajinou nenarazila srna.

Ale zpět k Sadařovi. Ten první nápad přišel s rozhlasovým vysíláním na Praze nebo Vltavě (jiné stanice zásadně neposlouchám), kde vysílali pořad o Dolním Rakousku. Tam je zvykem pálit kořalku ze všeho, co dům dá a tomuto výpalku se říká Obstler – Sadař. To mě velmi zaujalo, neb pálím stejným způsobem, zvláště pak v dobách nouze, kdy je ovoce málo. V té době jsem také vymýšlel název pro výstavu v Lipsku a Obstler se mi pro tuto příležitost velmi líbil. Jenomže pálení kořalky je velmi málo pro uskutečnění výstavy a tak „musel“ vzniknout první obraz Sadaře. Je to rozměrný dřevořez, na kterém Sadař s vyhrnutými rukávy a v kloboučku objímá svoji pomocnici. Ta má přihlouplý výraz v obličeji, ale za ušima má zavěšené třešničky, asi aby se dojem trochu vyrovnal. V dolní části obrazu je hezký chlapec (možná anděl) se vztyčenými okřídlenými pažemi. V jedné dlani tiskne jablko tak silně, až z něho vytéká šťáva.

Klobouček, vyhrnuté rukávy a anděl, to jsou atributy, které provází Sadaře i v dalším cyklu rytin, tentokrát drobných rozměrů. Ve třetím cyklu Sadař vystupuje „inkognito“ v přestrojení za rokokovou porcelánovou fi gurku. Ani se mu nedivím, se svojí pomocnicí tam totiž na mých tisících páchá neřestné hrátky s bičíkem v ruce. Snažil jsem se mu vysvětlit, že by neměl takto na veřejnosti vystupovat. Moc ho nezajímalo, co mu říkám a dál si vedl, resp. mrskal svou...

Trn

Někde v poušti před Zagorou, březen, 2015, Maroko

Zastavuji pod stromy v poušti v blízkosti nomádského stanu. Vařím si kávu a trochu lelkuji po okolí. Po nějaké chvíli přichází muž se třemi dětmi. Dívka má zavařovanou nohu. Její otec se mi snaží něco vysvětlit a ukazuje na nohu. Po sejmutí špinavé hadry a bylin pochopím, že má dívka silnou infekci, způsobenou malou rankou od trnu na který stoupla. Noha od chodidla až po koleno je celá bílá. Pokouším se muži vysvětlit, že noha brzy změní barvu do modra a že to bude znamenat, že se velmi silná infekce změní na otravu krve a že noha by mohla být uříznuta. Muž nechápe, co jsou antibiotika, které by měla jeho dcera okamžitě začít užívat. Dávám jim ibalgin, paralen a čistá obinadla. Nabízím mu také, že jeho dceru odvezu do nejbližší nemocnice do Zagory, což je 80 kilometrů a zaplatím za její ošetření. Muž odmítá. Dostávají tedy alespon 300 Dirhamů. Zvou mě na čaj do nomádského stanu, Kolem pár koz a slepic. Jsou velmi chudí.

